

Viatges e correspondéncias, palancas entre occitan e catalan.
Lhèida, congrès de l'AIEO 20 de junh de 2014

Aquesta comunicacion s'apieja sul trabalh que menèri a prepaus del paradigme del « sortir de la classe »¹

Master Mestiers de l'Educacion e de la Formacion
Especialitat Ensenhament Bilingüe Immersiu

Las escòlas occitanas Calandretas son associativas, laïcas e immersivas.

Detalharai pas aici la mesa en òbra d'aquesta immersion, nimai l'eficiéncia, o los resultats, las comunicacions de mos collègas Xavi Ferre e Felip Jolier ne parlaràn dins la jornada. Rendrai compte, a travèrs de mon experiéncia e de las recèrcas menadas cooperativament amb la còla de « paissèls ajudaires » (mèstres formadors) de l'establiment d'ensenhamant superior APRENE, de qualques caracteristicas ligadas a de viatges e de correspondéncias dins l'airal catalan. Comencarai per destriar los dos.

¹ Sortir de la classa, de la classa-passejada de Celestín Freinet a la formacion pedagogica cooperativa dels mestres de las Calandretas, ISLRF / UPVD, 2012, <http://aprene.org/node/2620>

1 Viatges e correspondéncias :

1.1 de correspondéncias :

Correspondre, es « imatginar » l'autre, se balhar lo temps lo long de l'annada per bastir menimosament un imatge d'el e un ligam amb el, e, se i a rencontre, çò qu'es pas cap una obligacion, es l'acarament a la realitat, a la riquesa de l'alteritat. La correspondéncia còmbia lo grop, còmbia cada membre del grop e gausarai dire tanben que còmbia lo mestre.

Parli aquí de correspondéncia escolara al biais de Celestin Freinet, e amb las exigéncias de la Pedagogia institucionala². (vòl un contract de correspondéncia, un calendrier pels escambis, una etica : equilibre dels mandadisses, atencion a l'autre, reciprocitat...)

La correspondéncia permet de trabalhar sus un temps long, e de trabalhar long de l'annada la descoberta de la lenga de l'autre, es particularament interessant amb de catalans, que parlan una lenga sòrre de l'occitan.

Menèri tres correspondéncias amb de catalans, la primièra en 1987, amb la classa de Elena Gual, de l'escola Arrels de Perpinhan. Tornèri far en 1992 amb una escola de Badalona, pròche de Barcelona, e organizèrem un rencontre a Girona. Enfin, en 1993, correspondèrem amb la classa de Pep Lluis Bonin, de l'escola Rafal Vell de Palma de Mallorca.

2 La correspondéncia escolara : d'una tecnica Freinet a una institucion de classa , Irena Pradal ISLRF / UPVD, 2012, <http://aprene.org/node/2627>

1.2 de viatges escolars :

Un autre biais de se confrontar a l'alteritat, es de partir luènh amb la classa, dins un autre país, onte se parlan d'autras lengas. Sovent per descobrir que lo mond pensan, fan, manjan, parlan pas coma nosautres, mas que podèm escambiar, partejar, coma fraires.

Demanda plan de preparacion, sustot cap als parents per los rasssegurar e los convéncer de daissar partir lo pichon, mas tanben plan de preparacion administrativa, e de recèrca de finançament. Mas la resulta pedagogica es a la mesura d'aquesta energia qu'i metèm: estrambordanta.

Menèrem quelques experiéncias de viatges en terra catalana :

En 1990, partiguèrem a Barcelona la classa de cicle 3. Lotjàvem dins l'apartament d'un amic (èrem pas gaire nombroses), e cada matin fasiam un conselh per decidir del programa de la jornada.

En 1993, doas classas de la Calandreta de Besiers e una de la de Tolosa, partiguèrem en viatge doas setmanas cap a un pichon vilatge del nòrd de Malhòrca, Colonia de Sant Pere, que clavava la correspondéncia amb l'escòla de Palma de Malhòrca. Aviam capitat de far participar un detzenat de colegians de sieisena e cinquena, ancians de l'escòla, que venguèron per ajudar, qu'aviam embarcat tanben dins aquesta aventura d'enfants plan pichons.

I tornèrem amb la classa CM de la Calandreta de Besiers en 2002.

En 2001, las doas escòlas Calandreta de Besiers menavan un projèct comun: « Mar nòstra »: los talhièrs descantonats, las activitats de descobertas, las sortidas se vivián alentorn de la mar Mediterrània, e somièrem amb la classa CM d'i anar navegar, sus la mar. Contactèrem lo capitani d'un vièlh batèu a vèla, preparèrem l'aventura, foguèt pas sens tracasses administratius, mas finalament capitèrem e partiguèrem, d'Agde fins a l'Estartit, en passant per Pòrt Vendres e Ròsas, en doas còlas de 12 enfants, una per l'anar, l'autra pel tornar.

En 2005, passèrem una setmana amb de GS e de CP, a l'Estartit, dins un centre de vacanças, amb d'activitats menadas per d'animators, tot en catalan.

2. D'institucions :

Vau ara expausar rapidament çò que, eticament e pragmaticament, rend possible per nautres lo « sortir de la classa »: es çò que sonam las institucions.

La correspondéncia n'es una, mas es en interrelacion e interdependéncia amb las autres. Emplegam generalament l'imaxe de l'atomium per far sens.

Ne vau rapidament descriure tres autres.

I tornarai pas puèi, mas es fondamental quand parlam de las nòstras classas.

2.1 lo conselh

Lo conselh es un vertadièr luòc de decision e d'elaboracion. Lo mestre, regularament, a cada « rendez-vos » marcat sul planejament de la classa (un o dos còps per setmana) rend compte, aculhís, seguís las decisions. Coma per las autres institucions, es « per de vrai ». Es la condicion per que lo desir de cadun se pòsca « trenar » a lo dels autres, e que l'idèa de partir en viatge, prenga pro còs dins lo cap de cadun per li balhar la fòrça d'afrontar sas angoissas, e d'acceptar de partir (luènh de

l'ostal, de la familia, de la maire...). Las paurs intimas de cadun, s'agís pas de las explicar, nimai «apasimar», mas de las trabaclar. Pòdon paréisser a d'autres estranhas (passar la mar, prene lo tren, montar dins un batèu, partir mai d'una setmana...), son pas automaticament conscientas e se devon pastar, e partejar, en securitat e dins lo respècte. Es un dels ròtles màgers del conselh. Plan segur, lo conselh servís tanben materialament per preveire lo programa, e las responsabilitats indispensables abans de partir. Mas lo conselh es sustot un recors, un luòc de securitat, onte lo mond s'escotan, se parlan e se respèctan. Fa partida de la cultura de la classa e en fasèm del temps del viatge, per informar, questionar, respondre, e decidir. Pòt paréisser estranh, mas trapi qu'es una granda fòrça de s'assetar en redond per un ritual de l'escota e de la presa en compte de cadun aquí per exemple sul pòrt de Barcelona.

2.2 las cenchas de comportament

Sortir, es s'expausar, es tanben aculhir l'imprevist, e mesurar los risques. Las cenchas de comportament materializan la posicion de cadun per rapòrt a las exigéncias de la vida en grop. A cada color correspondon competéncias, dreites e devèrses, en foncion del desir e de las possibilitats de cadun. En classa o dins l'escòla, l'enjòc es sovent limitat. Defòra, ven d'un còp cargat d'una « veracitat » indenegabla. Los qu'an de «chenchas nautas», devèm poder comptar sus eles, de longa : son de vertadièrs ajutòris, sens eles, podèm pas sortir, seriá impossible d'aver tot lo temps l'uèlh sus tot lo mond.

2.3 las còlas de viatge

En classa, fonctionam amb de còlas de trabalh, decididas en conselh, preparadas per de sociogramas, bailejadas per un « cap de còla », responsable de la còla. Aquela foncion de cap de còla, vertadièra responsabilitat fina, se trabacla en acamp de caps de còlas.

Quand partissèm, establissem a l'avança de còlas de viatge. E prenèm coma caps los mai experimentats, los qu'an las cenchas de comportament mai « nautas ». Los que lo grop tot li fan fisança. Es mai que seriós, qu'aquí, los dangiers son pas imaginaris.

Se preni la responsabilitat de daissar partir per una passejada d'una ora sus un ferry gigant una còla de 4 mainatges, es per de que soi segur, prigondament, del cap de còla. E que lo cap, se pensa que capitarrà pas de se far obeïr d'un pichon amb una cенcha « clara », o me dirà, e traparem un biais (generalament, lo pichon demorarà amb ieu).

Remarquèri que los viatges son sovent lo luòc per « metre a l'espròva » las cenchas de comportament, e que sovent d'enfants s'èran revelats mai responsables, e passavan al retorn a la cенcha superiora.

3- Escòlas immersivas e diglossia :

Las palancas entre occitan e catalan son plan ricas, e, subretot en Catalonha sud, la socializacion de la lenga, dins las carrières e la vida publica, es una granda descoberta pels enfants de Calandreta, acostumats a parlar a l'escòla una lenga «amagada».

Farai pas aquí d'alonguis a prepaus de la situacion diglossica de l'occitan e del catalan en Catalonha nòrd, foguèt particularament trabalhat per la sociolinguistica de Catalonha, e la de Montpelhièr, a la seguida de Robert Lafont.³

Lo constat es que la lenga occitana es lenga d'usatge a l'escòla, lenga de vida e de comunicacion.

Pasmens, tre passat lo lindal de l'escòla, la lenga es absenta, o plan esconduda⁴. Parli aquí plan segur de la situacion sul territòri francés.

Ven una lenga invisibla, Corina Lheritièr ne parlarà aquesta tantossada⁵.

La classa que sortís alentorn de l'escòla partís a la quista de traças de lenga.

Sortir de l'escòla, es doncas anar dins un luòc de negacion de la lenga de l'escòla.

³ Boyer H . Langues en conflit. Etudes sociolinguistiques, Paris, L'Harmattan, 1991.

⁴ Alen-Garabato, C. (2007), Béziers, ville occitane ?, Actes des rencontres novembre 2006, Centre Du Guesclin, Béziers, (UPV, Montpellier III) Presses universitaires de Perpignan.

Seriá interessant de detalhar los enjòcs d'aquestas sortidas e l'afrontament per la classa de la realitat de l'escafament de la lenga dins la societat, mas tanben de la possibilitat de legir sas emprentas, e de la lenga amagada que se pòt legir coma en filigrana, mas es pas lo subjècte de uèi.

4- Una experiéncia linguistica :

Lo constat es tot autre quand s'agís de passar de temps, collectivament, dins un luòc onde la lenga parlada e escrita dins la carrièra es a l'encòp plan familiar e pasmens curiosa.

Las escòlas Calandreta desvolopan un programa de recèrca, qu'es ensenhat dins totas las classas e que se ditz "Familhas de Lengas". Vòl d'activitats plan variadas, que tòcan a l'esvelh a las lengas, a la comparason de lengas, mas tanben a la mesa en practica de l'intercompreneson linguistica

Acabarai amb tres exemples viscuts:

4.1 de mots

Al legir aqueles dos mots (sortida e tancat) dins lo viatge a Barcelona, Baptiste, un enfant de CE2 (8 ans), diguèt : "as vist Patrici, es escrich en occitan". De fait, aqueles dos mots fasián partida de son "intimitat lengatgièra" dins lo quadre de la classa, e los trapava pas en defòra a Besiers. Aquí, èra per el quasi meravilhós de los veire escrits (e sens fauta !).

Del metèis biais, los enfants jògan aisidament amb los noms de carrièras en catalan, que pòdon èsser parièrs coma l'occitan, o fòrça pròche.

A legir las indicacions, los panèus, las publicitats, los enfants fan inconscientament de palancas. Un trabalh de discutida en grop permet de las rendre conscientas, e amai d'anar plan luènh dins la compreneson e l'aprentissatge d'aquellos claus de compreneson de las lengas de la metèissa familia.

Dins lo primièr imatge, los mots *nuevas*, *nuevos* e *noves*, *nous*, comparats a *nòvas*, *nòus* e a *neuves*, *neufs* permeton de remarcar las recurréncias, e de bastir d'ipotèsis per las reglas d'acòrdi del genre e del nombre dels adjetius, e per extension, dels substantius.

Un trabalh de collectatge de mots e de classificacion segon las familhas es tanben plan interessant. Amb lo segond imatge, se pòt far per la familia de las lengas romanicas e la de las lengas germanicas.

Plan segur, avèm en classa o sus internet de supòrts per trabalhar aquelas palancas e comparasons.

Aquí per exemple 2 fichas d'“aluquetas” fichièr creat en 2000 pels regents de las Calandretas e l'institut Latinitas

LATINITAS
Familias de Lengas

Ficha N° 7
Sorsa : P. Baccou

Una redonda de mots ... per de familias de lengas

Familias de las lengas ..... o .....

Italian	Madre	Moi	Naso	Mese	Latte	Pesce	Pane	Mano
Castellhan	Madre	Mi	Nariz	Mes	Leche	Pez	Pan	Mano
Portugués	Mãe	Meu	Nariz	Mês	Leite	Peixe	Pão	Mão
Occitan								
Frances								

Familias de las lengas .....

Suedés	Moder	Min	Näsa	Manad	Mjörk	Fisk	Bröd	Hand
Danés	Mor	Min	Næse	Månad	Mælk	Fiske	Brod	Hånd
Norvegian	Mor	Min	Nese	Manad	Melk	Fiske	Brood	Hand
Neerlandés	Moeder	Mijn	Neus	Maand	Melk	Vis	Brood	Hand
Alemand	Mutter	Mein	Nase	Monat	Milch	Fisch	Brot	Hand
Anglès	Mother	My	Nose	Month	Milk	Fish	Bread	Hand

Familias de las lengas .....

Rus	Mat	Moï	Nos	Mesets	Moloko	Ryba	Khleb	Rouka
Polonés	Matka	Moje	Nos	Miesac	Mleko	Ryba	Cieble	Reka
Chèc	Matka	Muj	Nos	Mesic	Mleko	Ryba	Cieble	Ruka
Sérbo-croat	Majka	Moja	Nos	Mjesec	Mlijeko	Riba	Hljeb	Ruka

LATINITAS
Familias de Lengas

Ficha N° 9
Sorsa : P. Baccou
(concorso Flor Enversa)

Lengas :

Aquí una devinhòla dins 7 lengas diferentas.

1 – Reconeis las familias :

- Familia de las lengas ..... n° .....
- Familia de las lengas ..... n° .....

1 Què és això ?

Ve de l'arbre
I no és un ocell
Ve el cap
I no és un somni
Es teu si el tens
I tannateix és de tothom
Cala si l'obrides
Il parla si l'escoltes

2 Wat is dat ?

Het komt uit de boom
en is geen vogel
Het komt uit het hoofd
en is geen droom
Het is van jou als je het bezit
en loch is het van iedereen
Het zwijgt als je het vertelt
en spreekt als je ermaar luistert

3 O que é, a que é ?

Ven da árvore
e não é um ave
Vom Kopf
e não é um sonho
É tu quando o possuis
mas ele é de todos
Cala-se quando tu o esqueces
e fala-se tu o escutas

4 Què és eso ?

Del árbol viene
y pájaro no es
De la cabeza viene
y sueño no es
Es tu cuando lo poseses
sin embargo es de todos
Cala si lo olvidas
y habla si lo escuchas

5 Che cosé ?

Viene dall'albero
e non è un uccello
Viene dal capo
e non è un sogno
E tuo quando lo possiedi
e tuttavia è di tutti
Tace se la dimentichi
e parla se lo ascolti

6 Was ist das ?

Das kommt aus dem Baum
und ist kein Vogel
Das kommt aus dem Kopf
und ist kein Traum
Das ist dein wenn du es bestzt
und doch gehört es allen
Das ist stumm wenn du es vergisst
und spricht wenn du ihm zuhörst

7 What is it ?

It comes from the tree
And isn't a bird
It comes from the head
And isn't a dream
It's you when you own it
However it belongs to everybody
It is silent if you forget it
And speaks if you listen to it

2 – Marca, quand pòdes, lo nom de la lenga.

3 – Revira en occitan, e, se pòdes, balha la responsa !

Jos l'aflat del Pèire Escudé se faguèt tanben un trabalh fòrça interessant : Euromania.

Es disponible sul ret e tanben en libròts.

La diferéncia dins ciò que descrivi del temps dels viatges o de las correspondéncias es que son los enfants, que cadun a son nivèl, mas cooperativament, van a la pèsca,

remarcan, comparan, se fargan sols, ajudats pels autres e lo mèstre los esplèches d'intercomprendeson e se fargan un repertòri plurilingüe personal, que s'articula amb lo que se crea cada an la classa.

Lo trabalh es viscut e sensible, e doncas plan mai prigond e enrasigat. Al tornar dins las classas se podrà puèi tornar investir e espandir las activitats de comparason de lengas gracias als supòrts que veni de mençonar.

Pòt de còps anar plan luènh lingüisticament : apuèi dos viatges, un a Malhòrca, e un en Sardenha, nos èrem apercebut que las variacions en catala de las islas, e en sarde, a prepaus dels articles definits seguissián la metèissa règla : lo passatge de la "l" a la "s".

"Lo" deven "su", e "la" deven "sa", en catalan

coma en sard.

Los enfants diguèron qu'èra normal, èran d'isclas las doas !

Linguisticament, sabi pas s'es exact. Mas poeticament, me conven plan...

4.3 intercompreneson

Acabarai amb un exemple que posarai pas dins las classas Calandreta, mas a l'establiment APRENE, onte visquèrem organ una experiéncia plan interessanta. Aviam una còla redusida de PEE, èran doas, que venian de capitatar lo concors, e que devián validar aquesta capitada, notablament per nautres amb la mesa al punt d'un trabalh a mira cooperativa, que sa tòca èra de poder servir dirèctament a d'autres regentes o regents. Trabalhèron long de l'annada amb doas autres regentes de las escòlas immersivas catalanas Bressoles, qu'èran dins lo meteis cas.

Foguèt fòrça interessant de veire que l'intercompreneson foguèt pas cap estudiada, nimai preparada, mas tot simplament viscuda, sens cap de problema, alara que las doas occitanas parlavan de variantas plan marcadas de la lenga : una parlava un bas roergat plan tipat, e l'autra un bearnés d'ostal.

Pausèt pas cap de problema tanpauc a las catalanas, amai per d'escambis plan tecnicos e especializats. La presentacion dels trabalhs se faguèt al Soler, al collègi de La Bressola, davant un trentenat de regentes e regents catalans.

Me fa lo ligam tot naturalament amb çò qu'escriguèt Robert Lafont, a l'escasença del collòqui Latinitas, en 2000, e que vos prepausi coma conclusion :

“Dins un mond ont las lengas se son bastidas en fortalesas, entre de frontieras tancadas mentalament, nosautres dobrissèm pedagogicament la comunicacion naturala de las paraulas e dels

èimes. Es plan significatiu que l'aventura de l'escola de la reconquista umanista e del bonaür cultural, de la dobertura de l'enfant al mond e a l'Autre, vòli dire las Calandretas, se capèle uei en latinitat. Catalans e Occitans, consí nos sentèm plan breçats sus l'Arc, dins la Breçòla, entremitan las lengas latinas, sòrres de lach, a popar una Loba venguda pacifica ! Parlem doncas latin en italian, en espanyòl, en portugués, en catalan, en occitan, en francés, sai que tanplan, e mai la lenga se siá aquí plan gastada de bastarditge. Parlem latin dubèrt. Parlem Euròpa e parlem Mond.”

Patrici BACCOU,

director de l'establiment d'ensenhamant superior APRENE

Bibliografia

AGAR, Didier (2002) : *Palancas*, Tolosa, La Poesia.

ALEN-GARABATO, Carmen (2005): *L'éveil des nationalités et les revendications linguistiques en Europe (1830-1930)*. Paris: L'Harmattan.

BACCOU, Patrici (2010): «Calandreta e Freinet». Dins: *Calandreta, trenta ans de creacions pedagogicas*, Montpelhièr : La Poesia, p. 346 – 352.

BACCOU, Patrici (2010): «L'aventure des Calandretas». Dins: *Calandreta, trenta ans de creacions pedagogicas*, Montpelhièr: La Poesia, p. 358-362.

BARRÉ, Michel (1995): *Célestin Freinet, un éducateur pour notre temps: 1896-1936, les années fondatrices*. Mouans-Sartoux: PEMF.

BECAT, Joan (2008): «Langues et cultures régionales : le séminaire de Montauban (19-20 octobre 1981), circonstances, déroulement, documents». Site de la Revue électronique de l'Institut Catalan de Recherche en Sciences Sociales (ICRESS - EA 3681), Numéro 1. [En ligne] <http://crec.univ-perp.fr/french/nums-mainmenu-35/num-1-mainmenu-40>

BEHLING, Gunter (2008): «Présentation du programme Familhas de Lengas», Montpelhièr: Institut Latinitas.

BOYER, Henry (1986): «Diglossie» : un concept à l'épreuve du terrain. L'élaboration d'une sociolinguistique du conflit en domaines catalan et occitan, *Lengas*, 20, p. 21-54.

ESCUDÉ, Pierre (2008): *J'apprends par les langues : Manuel européen Euro-Mania - Fichier de l'élève 8-11 ans*, Toulouse: CRDP Midi-Pyrénées.

ESCUDÉ, Pierre, JANIN, Pierre (2010): *Le point sur l'intercompréhension, clé du plurilinguisme*. Paris: CLE International.

FERGUSON, Charles A. (1959): «Diglossia». *Word*, 15, p. 325-340.

FERRÉ, Xavi (2012): «Familhas de lengas, L'occitan, piejadís institucional de l'esvelh al multilingüisme». *Memòri Master2 MEF EBI*, Perpignan: UPVD-ISLRF.

FREINET, Célestin (1994): *Oeuvres pédagogiques*, Paris: Seuil.

HAMMEL, Felip (2010): «L'immersion, ont n'es la revolucion?». Dins: *Calandreta, trenta ans de creacions pedagogicas*, Montpelhièr: La Poesia, p. 180-190.

KREMNITZ, Georg (1987): «Diglossie : possibilités et limites d'un terme». *Lengas*, 22, p. 199-214.

LAFFITTE, René (2000): *Mémento de pédagogie institutionnelle : faire de la classe un milieu éducatif*. Vigneux: Matrice.

LAFONT, Robert (1979): «La diglossie en pays occitan ou le réel occulté». Dins: KLOEPFER R. (éd.), Bildung und Ausbildung in der Romania, Akten des Romanistentages Giessen 1977, München Wilhem Fink Verlag, Vol. II, p. 504-512.

LAFONT, Robert (1984): «Pour retrousser la diglossie». *Lengas*, 15, p. 5-36.

LHÉRITIER, Corinne (2012): «La monographie d'écolier : un langage pour la pédagogie institutionnelle ?». *Mémoire Master2 MEF EBI*, Perpignan: UPVD-ISLRF.

PETIT, Jean (1987): «Acquisition linguistique et interférences». Association des professeurs de langues vivantes de l'enseignement public.

STEGMANN, Tilbert D. (2004): «EuroComRom - Les sept tamis pour le plurilinguisme réceptif». *Synergies Italie*.